

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

7 vtrum operetur propter proprium bonum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

Super Questionis censim ex vigesima materia. Articulum septimum.

N. ar. 7 eiudem q. aduertendum est, q. conclusio litera accepta
cum distinctione tamen. Distinguitur siquidem, & dicitur
q. hinc habens est duplex, unus coenaturalis: & hic est operatio
propria, & sic litera
verificatur. Alter pre-
sumit ab operante.
Et hic est quem di-
cunt, q. ex proprie-
tate operantis, per
operationem habi-
ens conque intentionis.
Est hic finis
est operatio per-
petua fortitudinis,
et illud quod per
consequitur, ut pax patris. Di-
cunt autem hi a veri-
tate, & auctoritate in
verbis. Primo in
hoc, quod est proprius
determinata for-
titudinum natura: sed
remotis, & non ne-
cessariis, qualia sunt
confecta bona: que
per fortitudinem co-
natur. Secundo in
ita negativa, q.
est operatio for-
titudinis non sit, nec
sit alicuius praes-
cisus respectu ha-
bitus. Et fortis hoc n. falso esse constat: quoniam po-
tem fortitudinis morale bonum impugnari, si Tyrannus
quis ad hoc solum ut eos quos vere fortes, & impavidos inel-
igere, formosus tuus mortis afficeret, ut fortitudinis bono
re. Constat namque quod illi sustinuerit sicut oportet, &
prosternit efficiens, dicens Aristo, in 3. Ethico. Principaliter autem
potest dicere fortis, qui circa bonam morte impavidus, & que-
rumque repentina ex ira infortiatur mortem, & tamen hi per
prudentiam, & fortitudinem actum mulierum atque bonum con-
fiderant, non fortitudinis actum proiectum continetur, quod
in fortitudinis bono periret. Quapropter solienda sunt
argumenta Martinus, que ad probandum dictam negariuntur fal-
sitas, afferunt q. dubio 3. Probas ergo, quinque mediis inten-
tam agitam. Perfecta operatio fortitudinis non est finis fe-
tendum praeceptum ipsius patris. Primo sic. Actus & habi-
tus habeat cum finem praeceptum: sed actus fortitudinis non
habet actus per praeceptum ergo non habens. Secundo, Nul-
lum est fortitudinis actum conformatus ad rectam rationem nisi
grana aliquas alteras quod concurrit intendit per actum illius.
Tertio, si non efficiat praeceptum aliquem finem actum,
sequeretur quod licet duobus principibus, in eis quos nulla est
de iure vel iniuria, vel contentio, congegare ex eius, & pugna
re propter fortitudinem exercitandam hoc est fallum. ergo. Pater
sequitur a. actus illi possit habere omnes circumstantias re-
quisitas ad actum fortitudinis, ex quo non requiritur alius finis
praeceptum. Nec valeret dicere quod actus haberet iniustitiam an-
timachum, pugnam, innocentem: quia respondebitur quod uo-
lenti non fit iniuria. Quarto, Quaecumque ita se habent quod po-
derentur si postremum fine eo habere, tunc postremum est
verus finis prioris: proibitio iniuria ut postremum, & actus
fortitudinis ut primus, ita se habent. ergo. Minor pater, quia pro-
hibito iniuria nata est haberet per actum fortitudinis, & non
oportet fortitudinem exerceri si prohibito iniuria sine actu
eius haberet posset. Est enim temeritas, non fortitudinis actus.
Major probari quia efficiat gratia ciuius aliquid sit. Quinto,
Nullus actus bonus, & laudabilis, quo laetus prioximus habet
ipsum pro fine ex pugnatione: quia laedere proximum non est
ex eo bonum, sed tantum gratia ciuius alterius a se sed per actum
fortitudinis laudare proximum, quia uincatur, spoliatur, occidi-
tur, ergo praeferat ipsum alium necesse est efficiat alium finem pro-
prium ex pugnatione.

Arguit quoque idem Martinus ibidem contra expositionem
authoritatis Aristoteli littera allata, dicens quod male exponi-
tur bonum pro fine, & fortius pro operatione, cum dicitur,
Fortis autem fortitudo bonum, ut a uero accipere dicit, & pro-
bar. 6. Arist. ubi probare quod fortitudo operatio gratia boni,
quod operatio fortitudinis est alicuius gratia boni, quod
numquam potest probari per hoc. Operatio fortitudinis est hinc

fortis. Et q. loquatur ibi de fine operationis, paret ex textu rotun-
do. Finis, inquit, omnis operationis est qui secundum habitet:
¶ Ad eidemtamen huius questionis altius ordiri oportet. Et ut
clare res tam occulta elucet omnibus, triplici distinctione vte-
mur. Prima est, de fine proprio actus secundum se, quod per aliud,

Quod si faciat, etiam ipsas amare
utique desistimus, quod illam
propter quam sola ista amavimus,
non amamus: sed fortitudo est, q.
dā virtus, ergo actus fortitudinis
non est ad ipsam fortitudinem, sed
ad beatitudinem referendus.

¶ 3. Prat. Aug. * dicit in lib. de mo-
ribus Ecclesiae, q. fortitudo est a-
mor omnia propter Deum facile
perferens: Deus autem non est ip-
se habitus fortitudinis, sed aliud
melius, sicut oportet finem me-
liorem esse his, quae sunt ad finem,
non ergo fortis agit propter bo-
num proprii habitus.

SED CONTRA est, quod Philo. *
dicit in 3. Ethico, quod fortitudo
est bonum: talis autem est
finis.

R E S P O N D E O. Dicendum,
quod duplex est finis, scilicet

Finalis enim proprius
actus secundum se
est ille, qui est pro-
prius finis, propter
quem habens tales
habitum operatur.

Finalis autem eiusdem
per aliud, est quod
aliud propter
quod faciens tales
actus operatur.

Ca. 15. circa
finem, to. 5.

L. 3. c. 7. an-
te medium
com. 5.

clinationis ad machiam, & ex alio fine, delectabiliter uenerio fortis
committit: alter autem ex proprio surandi principio, & fine, fur-
tum commitit: ita in actu temperante, fortitudinis, & aliarum
est virtus. Qui enim fortitudinis actum facit propter tempera-
tum esse, aut infirmum esse, magis est temperatus, aut infirmus quam for-
tis, quoniam ex alio principio & alio fine fortis actum facit, &
ex principio inclinatio in temperantiam, & illius proprio fine:
ut inclinatio in iustitiam, & illius proprio fine fortis actum facit. Qui vero fortitudinis actum exercet ut fortiter agat, ille
vere & proprie surat, ut alienum auferat, ille
vere & proprie surat, ut primus namque
ex alio principio, & in
elatione ad machiam, & ex alio fine, delectabiliter uenerio fortis
committit: alter autem ex proprio surandi principio, & fine, fur-
tum commitit: ita in actu temperante, fortitudinis, & aliarum
est virtus. Qui enim fortitudinis actum facit propter tempera-
tum esse, aut infirmum esse, magis est temperatus, aut infirmus quam for-
tis, quoniam ex alio principio & alio fine fortis actum facit, &
ex principio inclinatio in temperantiam, & illius proprio fine:
ut inclinatio in iustitiam, & illius proprio fine fortis actum facit. Qui vero fortitudinis actum exercet ut fortiter agat, ille
vere & proprie foris est, quia ex principio inclinatio in fortitudinis opera, & propter propriam finem operum fortitudinis, ope-
rat per se primus, & non propter aliud ut proprium finem. Pa-
ter ergo facile inducendo in uitis & virtutibus haec prima distin-
tio. Secunda distin-
tio, eff. operatione virtutis, q. dupliciter ex loco
qui possumus. Primo, ex ipsa operatione, secundum suam subtili-
tatem, p. in proposito de timore, audere, suffinere, &c. Secundo,
de ipsa secundum formam conditionum quas fortior ex habitu
illius virtutis. Valde enim refer loqui de suffinere, vel loqui de
suffine: quando oportet, ubi oportet, quae oportet, sicut oportet,
&c. Et hanc distin. utpote claram, non oportet aliter manifestari;
sed ex ea ad propositum scire, q. cum operatio secundum subtili-
tatem sit a potentia naturali, pura, imperare, eligere, timere, audere,
suffinere, aggredi, & uniuersaliter pati, & agere uoluntaria:
conditio autem, feri qualitas eius sit ab habitu, pura, quando, quae,
sic ubi, propter quid oportet, sicut habitus se habet ad potentiam
naturalem ut forma ad materiam, ita se habet id, q. per habitu-
fit, & est ad operationem, ita q. operatio est materia eius, quod
secundum habitum sit, & est, ut quoniam materia est propter for-
titudinis & finis generationis est forma, ut patet ex 2. Phys. ideo
proprius finis operationis cum cum: virtutis est id, quod secundum
habitum illius virtutis in operatione est. Et hoc est, quod Aristotele,
in 3. Ethico, affinitus, dicens in textu rotundo. Finis enim omnis
operationis est qui secundum habitum. Hoc est quod auctor do-
cet in litera, ponendo proprium finem fortis non operationem,
ut arguens male interpretatus est, fed similitudinem, seu con-
uenientiam habitus in operatione positam, quae nihil aliud est,
qua forma, vel quasi forma operationis factem in esse morali. Ter-
tia distin. est propria huic materia, & est de fine fortitudinis, &
de fine materia fortitudinis. Bonum siquidem de qua est pugna
(quod illud sit, fuit sit aliud a bono fortitudinis, ut infinita, &c.)
fuit ipsum proprium bonum fortitudinis, inquit, aliud est bonum, de
quo est pugna: non est proprius finis fortitudinis, sed proprius
fins materiae circa quam est fortitudo reddens illam bonam, seu
optimam, uerbis gratia. Extra bellum propter repellendam ini-
stiam patris uexationem. Salus patris est directe proprius finis
propter quem pericula mortis in bello sunt optima, & mors ipsa
ibidem re datur bona. Quod enim iste finis te teneat ex parte
materiae, ex qua quam est fortitudo, & ratione, & auctoritate pa-
ter. Ratione quidem, quia fortis circa pericula maxima, & opti-
ma.

*... etiam quād circa prōfanam materiam versatur; sed pericula, F
sicut non sunt maxima, nisi sint mortalia, ita nō sunt optimā nūf
proper bonum virtutis quod impugnatur. Redduntur ergo pe-
ricula optima ex tali fine, ac per hoc pericula maxima sunt ma-
teria fortitudinis ex hoc, q̄ sunt optimā ex tali fine, & potes for-
mae rationem sic.*

proximus, & ultimus. Finis autem proximus unicuique a-
genus est, ut similitudinem sui
formae in alterum induat; sicut
fuis ignis calefacientis est, ut in-
ducat similitudinem sui caloris in
patiente: & finis aedificatoris est,
ut inducat similitudinem sue artis
in materia. Quodcumque autem G
tem bonum ex hoc sequitur, si
sit intentum, potest dici finis re-
motus agentis. Sicut autem in fa-
cibilibus materia exterior dispo-
nitur per artem: ita etiam in agibili-

finis proprius fortitudinis, probatur ex hoc, quod finis proprius unus virtutis communis esset multis virtutibus. Verbi gratia, esse temperatum est proprius finis temperie, & secundum hoc esset etiam proprius finis fortitudinis, quod est impossibile. Implicat namque dicere finem proprium unus virtutis est: finem propriam plurium virtutum ensim ordinis. Authorizare vero, nam in tertio, Ethicorum Aristotelis, inveniendis materialis fortitudinis clare concludit, quod non circa omnia pericula inorsit, sed circa optima est: & confat quod non humidi sunt pericula bona, bonitate in eis, ergo propter ordinem ad bonum, propter quod non effectiva, nec exemplariter, ut pater, sed finaliter sunt optimae. Et post non immediatae, sed cum determinar de actu formato ipsius fortitudinis, probat quod fortis boni gratia operatur, ubi nunquam mensit alius boni in speciali, nisi fortitudinis, aperte offendens, quod proprius finis fortis, & virtutis fortitudinis est fortitudine actualis, qua est ualens, quia forma operationis substrata fortitudini est ualens. Substernitur enimlytimere, audere, sustinere, aggredi, &c. actuali fortitudini, qua secundum conuenientiam ad habitum fortitudinis apponitur humidi actibus dum sustinere, vel aggrediri, &c. quando oportet, quid oportet, sicut oportet.

¶ Praefatis, non est difficile intueri naturam qualis sit, qua confitit in hoc, quod finis proprius fortis, & habitus fortitudinis tam praefitus, quam connotatus, est actualis fortitudo, tum a communibus inchoando (qua unumquodque est propter suam operationem), ut dicatur in secundo coeli; proprium autem opus fortis est sic, & haec: nus fortitudinis, non si operatio secundum suam substantiam, puta, sustinet, sed secundum suam formam, ac per hoc est fortitudo actualis, qui significat formam in tali operatione, sicut similes significat in cuiusnam in actu) tum quia finis proprius fortitudo est inuita in actu exercito, eo modo quo fit a iustis: & similiter finis temperie proprius est temperie se habere in actu exercito, ex quo mox separari ce habent, & finis proprius liberalis et liberalitas in actu exercito, ex modo quo liberales se exercent, & sic de aliis: ita finis proprius fortitudinis, & fortis, & sic, est fortiter operari, ex modo quo fortis operantur. Et omnium est via communis rati, quia habitus sunt propriei proprias perfectiones actuales, quas apponunt operationibus in actu exercito. Sunt enim habitus ue-
lit potius quedam media inter potentiam, & actum: & proprie-
tate sunt instituti propriei actuales perfectiones tamquam om-
nino actus. Tum quia fortis, occurrente materia fortitudinis, pu-
ta, maximo & optimo periculo, puta, iusto bello, praefitetur fibi,
in quantum fortis non alium finem nisi fortiter agere actu incep-
tiorum, & exteriorum & hoc secundum rectitudinem fit rationem, quia
fortitudo ipsa actualis est bonum fortis, & est finis sua opera-
tio, pura, lustinaria, aggredit. Hoc enim omnia operatur ut fortiter
agat, & huius bona gratia agit fortis. & potes linea formare racio-
nem. Fortis habet pro fine proprio fortitudinem actualem tam-
quam sufficiens, & proprium motuum intentionis sit ad hoc
ut lustinaria aggreditur, &c. ergo non oporet alium finem pri-
prium querens, sicut nec in aliis virtutibus. Et ex his habet tripli-
cem modum fortitudinis actualis. Primus, & perfectissimus in
suo genere est, cum quis ex habitu fortitudinis tendit actualiter
ad hunc finem, ut fortiter se habeat circa optimam, ac maximam
pericula: hic enim ad finem proprium fortitudinis se habet eo
modo quo se habent fortis. Secundus est minus perfectus, cum
quis non ex habitu fortitudinis, quia caret illo, sed ex intentione
circa optimam ad maximam pericula, ad cendem finem, hoc est, for-

Fitter se habere, actualiter rendi: hic enim debet
quod non operari fortiter eo modo quo formate,
pte, ac facilitate. Tertius imperfectissimus, cum
fortiter se habere, sed propter aliud bonum per-
sistat, fortiter se habet: hic enim tam pauci-
libus per prudentiam age-

libus per prudentiam dispomuntur actus humani. Sic ergo dicendum est, q̄ fortis sicut proximitatem intendit, ut similitudinem sui habitus exprimat in actu; n̄ dicit enim agere secundum conuentientiam sui habitus. Finis autem remotus est beatitudine, uel Deus. Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam prima ratio procedat ac si ipsa efficiens habens esset finis, non autem similitudo eius in actu, ut dictum* est. Alla vero duo procedunt de fine ult.

secundum habitum est, ipse me praeferens eam, ne distinguendum est de fine proprio ostendat dimicatio autem est locu fine remota. conetur
¶ Ad primum ergo argumentum in apposite summa tia similitudinum dicitur quod ille homo decipiatur fortiter discrevit inter operationem, quam sibi habet de ta, iustitiae, & id quod secundum concordat ratione pponit, quorum unumque imperat natura. Etiam leitus perfectus, seu fortis & compre hensio eodem virumque, cum tamecum valde differt in altera forma, alterum finis, aliam poterit maxim prie loquendo debemus dicere, non quod est per se eum finis, sed quod fortitudine attingit per naturam, & praeftutur.
¶ Singulare autem respondendo dicam, quod ex operatione secundum substantiam feliciter recte fabiunceretur. I. Fortitudine actualis secundum substantiam, alioquin nihil obstat.
¶ Ad secundum negatur maior, id est secundum rectam rationem; quoniam a ins tituta tate circa optimam pericula, qui hanc dum est bonum.

I. **Ad tertium negatur sequela, qui defensum
formidans in cauilio filii, scilicet percunione
non ex exercitio in fortitudine uita. Filius
quod adiunxit ibi, quod cum uia percep-
tum in filii quis percunione ueritate
tanquam homo politus per seipsum, sed hoc
se occidere et percunire, quod contra fidem
& ratione.**
**Ad quartum negatur maior, logistica in
uina quo finis finis in auctoritate circa d.**

enim quod finis mater est, non potest esse finis illius. Probat enim auctum per se et aliquo modo finis illius, sed aliud causa, mater eius: cum quo finis, quod non illius, quod erat probandum, logio, non id de quo est pugna, &c. et quod non ergo, sed non est proprius finis formatione per habitus.

¶ Ad quinque negatur maior: opinione dubilis qui ladiunt proximus possit efficiere in quantum est laetus proximus, sed interius auctus virtutis circa propria matrem. Et cuius non est recipere operationes nisi invenimus & maximo periculo. Ad tenet vero auctor affieri dicuntur, respondebat nobis thor. Nam author per formulam negotiorum, sed fortitudinem aucturam, que finis operatis, & ex proprio bonum pugnare, et propriis finis vniuersitate, & propriam putam, sullentire, aggredit, impetratur, quod optime per hoc proponitur, quod fortis operatus properat fortitudinem, quia huius omnis operatus est in se. Et properata optime conciliatur, quod gratia, quia gratia actualis foundatione operari.

*Super Questionis
centesime vigesima
tertia. Articulum
quartum.*

A N articulo 8. eiusdem quod est de fortitudine, admodum, quod fortis operans amittere, sustinere, & moriens, sic se habet propter ad actum suum perfectum consequitur naturalis delectatio. Ex eo namque quod cognoscit fortis se fortior agere in sustinendo viuimus & mortem, & in perdidendo vitam necessariam ad virtutem delectatur. Hoc enim delectari de actu, & fine fortitudinis. Vide enim sequitur nunc intentio finem, quod est fortis se habere, & hoc delectatio supercedens rat trifitiam naturalem ex hoc, quod d' apprehendit fortis se mortem priuari maximis bonis, putat, praefabuit virtutis ratione mortis: quoniam magis dignitatem excelsum in actu corporalium fortis feliciter, quam male in multis habitabilibus bonis: sed impeditur a trifitia, sed dolor corporali delectatur a fortis & ut dicunt in termino Ethico videtur exanimare. Fundamentum autem eius fortitudinis est electione forutor perfidum, non abforbit, nec evanescit: sed quod ad hoc sufficiat omnes dolos sensibilis, ut in litera dicitur. Et hic habes duo. Primum quo ad omnes, quod nulla tormenta viacum, aut decimam fortis ab acto universitatis, aut deducunt ipsorum ad uitium aliud quod: & si vincuntur, fortis non sunt. Secundum, quod ad beatam Virginem, quod trifitia quam habuit in passione & morte filii, non ab forbit rationem eius, cum fuerit vere fortis: & etiam si mortem inserviet, non extinguitur, nec absorbitur, susterne, & eleccione. Tanto igitur minus a trifitia naturali.

A Tiburtius cū super carbones incēlos nudis plantis incederet, dixit, q̄ videbatur sibi super rosos flores ambulare. Facit tamē virtus fortitudinis, ut ratio non abforbeat a corporalibus doloribus. Trifitiae autem animalē superat delectatio virtutis, inquit hō praeferit bonū uitutis corporali uite, & q̄būcū; ad eā p̄tinentibus. & ideo Philof. dicit in 3. Ethico. q̄ a fortis non requiritur, ut delectetur quasi delectationem sentiē, sed sufficit quod non trifitetur.

B AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ vehementia actus, vel passionis viuis potentiae impedit aliam potentiam in suo actu: & ideo per dolorem sensus impeditur mens fortis, ne in propria operatione delectationem sentiat.

C AD SECUNDVM dicendum, q̄ opera uitutis sunt delectabilia praecepit propter finem. Posunt autem ex sui natura esse trifitiae, & praecepit hoc contingit in fortitudine. Vnde Philof. dicit in 3. Eth. q̄ non in omnibus uitutib⁹ operari delectabiliter existit, præter in quantum finem attingit.

D AD TERTIVM dicendum, quod trifitiae animalis uincitur in fortitudine delectatio virtutis: sed quia dolor corporalis est sensibilior, & apprehensione sensitiva magis est homini in manifesto, inde est, q̄ a magnitudine corporalis doloris euancescit delectatio spirituialis, quae est de fine uitutis.

E ARTICVLVS IX.
Vtrum fortitudo maxime consistat in repentinis.

A D NONVM sic proceditur. **V**erū, q̄ fortitudo non maxime consistat in repentinis. Illud enim uidetur esse in repentinis, quod ex inopinato prouenit: sed Tullius * dicit in sua rhetorica, quod fortitudo est considerat amissionem propriæ vitae, & corporaliter. Vnde legi⁹ 2. Machab. 6. q̄ Eleazarus dixit. Diros corporis sustineo dolores: in animam vero p̄g timore tuum libenter hac patior. Sensibilis autem dolor corporis facit non sentiri animalē delectationē virtutis, nisi forte propter abundantē Dei gratiam, qua fortius eleuat animā ad diuinā, in quibus delectatur, quā a corporalibus penitus afficiatur. Sicut beatus

q̄nam habuit, absorpia fuit eius ratio. Ac per hoc falum videtur, quod passa fuerit ipsam quo vius rationis impeditur, seu abforbeatur per trititiam: sicut econtra in coitu per delectationem abforberi quoque dicit Aristoteles.

*¶ Super Questionis
centesime vigesima
tertia. Articulum
nonum.*

Lib. 1. c. 2. ja
ptin. & libr.
3. ex ca. 7. &
9. tom. 3.

Li. 3. c. 9. non
procu. 2. si-
ne, tom. 5.

Li. 2. de in-
uentione lib.
fol. 3. ante
finem libri.

Li. 1. ca 38.
circa media
tom. 1.

Li. 3. c. 8. to-
mo. 3.